

Kara Köpekler Havlarken Filmi Üzerine Yönetmen Mehmet Bahadır Er'le Söyleşi

“Balınayla Bir Sıkıntımız Yok”*

Özgür Gökmen

Tanıl Bora

og@ozgurgokmen.net

ÖZGÜR GÖKMEN Kritikleri okurken *Kara Köpekler Havlarken* ile Ertem Eğilmez'in 1973 tarihli *Canım Kardeşim* arasındaki benzerliğe dikkat çekildiğine denk geldim. Eğilmez, bir yokluk ve yoksunluk hikâyesi anlatır. Göçle gelip kentin kenarına yerleşmiş, kanını satarak yaşayan, hayatta kalmak haricinde bir umudu olmayan insanların hikâyesini. O hikâyedeki en büyük cürüm, kahramanlarımızın Almanya'ya gidecek bir işçiyi dolandırmaması, bir de televizyon çalmasıdır. Oysa *Kara Köpekler Havlarken* bir neo-noir, farklı bir janra ait. Bir sıkışmışlık hissiyle başlıyor, kullanılan tekniğin seyircide yarattığı dezoryantasyonla birleşen boğucu havası gitgide artıyor. Hikâyedeki cürüm unsuru Eğilmez'inkiyle kıyaslanamayacak kadar şiddetli. Dolayısıyla anılan benzerlik kısmi ve cüzi, gene de üstünde düşünmeye değer. *Canım Kardeşim*'in sonuna doğru kamera kendi eksenini etrafında döner. Çatıları dönemin zenginlik timsali TV antenleriyle donanmış muntazam, modern apartmanların bulunduğu mahallenin hemen kenarında çamurlu yolları, kırık dökük halleriyle kondu mahallesini görürüz. Yaklaşık 40 yıl sonra şehirdeki çoğunluk artık *Kara Köpekler Havlarken*'e sahne teşkil edene benzer mahallelerde yaşıyor. Buna rağmen kenar mahalle algısı hâlâ devam ediyor. Bugün iki mahalle, *Kara Köpekler Havlarken*'in Çeliklepe'si ile Levent arasındaki ayrım hakkında ne söylenebilir? TANIL BORA Ayrımla beraber, temas hakkında da... Levent'le Çeliklepe bir on sene öncesine göre birbirlerine daha uzaklaştılar mı, ne dersiniz? Birbirlerine nerelerinden değişiyorlar, temas noktaları değişti mi? Birbirlerine bakışları değişti mi? Çeliklepe'de daha çok öfke, Levent'te daha çok aşığılama veya daha çok kayıtsızlık var mı mesela?

MEHMET BAHADIR ER Filmimizin Ertem Eğilmez'in *Canım Kardeşim* filmiyle yan yana anılmasından gurur duyarım. Dolu ve güçlü bir film. Ertem Eğilmez filmi yaptığı dönemde seyirciyle bağını doğru kurmuş sosyal gerçekçi filmler çekerek çok önemli ve bugün kazanılması iyice güçleşmiş bir başarı sağlamıştır. Sizin de söylediğiniz gibi bugün 70'lerin dönemsel şartları ve algısı değişmiştir. 70'lerde şehre tutunmak için

* *Birikim* 263-264 (2011): 84-88.

kenar mahalleler oluşturan insanlar bugün şehrin merkezinde şehri dönüştürmüş durumdadır. Bu dönüşüm kendi içinden zenginler, iş adamları, anarşistler, çeteciler, siyasetçiler ve sanatçılar doğurmuştur. Herkesin mülkiyetle mücadelesi devam etmektedir. *Kara Köpekler Havlarken'*deki karakterler mücadelenin çetin noktalarından birindedir. Değnekçilik yaparak düzensizlikten besleniyorlardır. Yine bir düzensizlik ürünü olan güvenlik işine girmek istediklerinde de “düzen”le külahları değişiyorlar. Ben sosyal anlamda bir Levent-Çeliktepe çatışması görmüyorum. Geçirilen zaman bir teamül oluşturmuş durumda, bir hizmet alış veriş şekline birlikte yaşamaya devam ediyoruz. Ortak yaşam böyle bir şey, balinanın sırtını temizleyen vantuz balıkları gibi hür ve kendi seçimini yapabilecek durumdayız. Balınayla bir sıkıntımız yok, genelde eziyeti de birbirimize yapıyoruz.

TANIL BORA Mutlaka büyük çıkarım peşinde değilim zaten, mutlaka çatışma olması da gerekmez... Merakım, Levent-Çeliktepe'nin birlikte yaşamını, ya da işte simbiyozunu, size nasıl görüldüğünü, bize biraz tasvir etmeniz...

MEHMET BAHADIR ER Levent, Çeliktepe'nin aksine uzun süre önce gelişimini tamamlamış, oturmuş bir semt. Leventli zengin kesimin büyük kısmı artık oralarda oturmuyor. Levent'teki villa tipi düzenli konutların tamamı artık iş yeri olarak kullanılıyor. Çeliktepe ise her gün gelişen bir mikropol. Bugün uzak doğulusundan zencisine, İspanyol'undan post-Sovyet ülkelerinden gelenlere kadar çeşitli insanların oturduğu bir semt. Son zamanlarda Levent'in içindeki arazilerin pahalı olmasından dolayı yapılan yeni gökdelen ya da alışveriş merkezleri Çeliktepe-Gültepe tarafına yaklaşıyor. Kanyon ve Sapphire buna örnek olabilir. Bu da bizim mahallemizde oturanlara yeni iş ve sosyal alan imkanı açıyor. En azından evi olanlar evlerini daha pahalıya kiraya verebiliyor. Evi olmayanlar da Kağıthane dere tarafına doğru inmeye başlıyor. Aslında insanların birbiriyle doğrudan bir ilişkisi yok, her insanın parayla ilişkisi var; bu sebeple bazen ortak paydada, bazen kesişen noktalarda buluşuyorlar.

ÖZGÜR GÖKMEN Selim'in güvenlik işini almak için AVM'ye ilk gidişinin ardından arabada Çaça'yla arasında geçen konuşma müthiş. “Ya bu güvenlik işi ne acayip işmiş be abi! O kadar adamı toplasan, savaşa götürsen, önüne geleni devirirsin. Kimi kimden koruyosun abicim anlamadım ki anasını satayım!” diyor. Çaça meseleyi içselleştirmiş ama. “Bugün zengin olmanın da zorlukları var,” diyor cevaben. AVM'ye girerken yaşadığı tedirginlikten de fark ediyoruz, Selim sıkıntının kısmen farkında olsa da Çaça'nın dediklerine verecek bir cevabı yok. İş alırlarsa sadece AVM'de değil, öncelikle AVM'nin üstünde oturduğu tekinsiz mahallede güvenlik sağlayacaklar. Kendi sınıfsal konumlarına bakmaksızın, zenginleri kendileri gibiler ve daha da alt sınıfsal aidiyete sahip olanlardan korumak üzere iş kurmak peşindeler. Bugün Selim gibiler için “şekli düzeltmenin, adama benzemenin” çaresi ve bedeli bu mu—kendi sınıfına ihanet etmek?

MEHMET BAHADIR ER Her şeyden önce Selim ve Çaça karakterlerinin sınıfsal bir bilinci yok. Bu sebeple bir sınıfa ihanet ettiklerini söylemek biraz acımasızca olur. Meseleleri

hayatlarını kazanmak, fakat bir değer üretmedikleri için yapabilecekleri de sınırlıdır. Şimdi siz bu soruyla kendi bakış açınızdan bir tanım yaparak kendi sınıflarına ihanet ediyorlar diyorsunuz, zaten bu karakterler yaşamın birçok noktasında doğru ya da yanlış olarak tanımlanan taraftalar. Selim'in güvenlik işinin büyüklüğü ve gereksizliği konusundaki tanımını da doğru, Çaça'nın yaptığı zengin olarak yaşamının kolay olmadığı tanımını da doğru. Biz film yaparken anlattığımız karakterlere bir üst bilinçle yaklaşmamaya gayret ediyoruz. Her karakterin tezi kendi antitezini zaten doğurur. Biz eşim ve filmin diğer yönetmeni Maryna Gorbach'la çalışırken, yönetmen ya da senarist olarak, bu tezlerin doğru anlatılmasını önemsiyoruz. Karakterlerin hayat algılarının ya da yaptıklarının doğruluğuna ya da yanlışlığına seyirci karar verir.

TANIL BORA Bu meseleden bağımsız olarak, başlı başına, şu "güvenlikçi" taburları hakkında ne düşünüyorsunuz?

MEHMET BAHADIR ER Bu çok üzücü bir durum. Türkiye'de 780 bin asker, 210 bin polis, 200 bine yakın özel güvenlikçi var. Rakamlar inanılmaz. Kabaca iki buçuk, üç milyon kişinin gelirini güvenlik işi sağlıyor diyebiliriz. Maalesef durum daha da büyüyecek görünüyor. Sosyal gelir dağılımının dengesi, temel hak ve özgürlükler, terör gibi konularda toplumsal bir mutabakat sağlanmadan bu ivmelenme durmaz. Adalet mekanizmasının yavaşlığı ve güvenilmezliği de cabası. Mesele güvenlikçiler meselesi değil, bu sektörde çalışan insanlar yapabilecekleri iş koluna yönelmiş girişimci ya da işçi insanlar. Sıkıntı daha yapısal, yapısal ve üzücü.

ÖZGÜR GÖKMEN Selim ve Çaça'nın "yırtma" arzusu, bunun için umutsuzca çabalamaları... Sınıf atlamanın değil, sadece düzenli bir işin, düzenli bir gelirin peşindeler belki. İnsanca bir hayat kurmanın. Fakat hiç de naif değil. Film sıradan insanların hikâyesini anlatıyor gibi görünse de pek öyle değil aslında. Selim'le Çaça mensup oldukları çoğunlukta aynı sınıfsal konuma sahip benzerleri gibi bir tekstil atölyesinde çalışmıyorlar mesela. Halihazırda otopark mafyasına çalışıyorlar ve ona kanaat etmeyip kendi benzerlerini teperek büyümek istiyorlar. Bu telaşın altında yatan nedir? Bu "yırtma" arzusu ne tür bir ruh halinin tezahürü?

MEHMET BAHADIR ER Yırtmaktan çok bir var olma mücadelesi olarak tanımlayabiliriz. Meseleye modern parasal ahlak içinde bakabildikleri için "paran yoksa yoksun" durumunu kabul etmişler, bu çok genel kabul gören bir yargı. Bu sebeple iş sahibi olmaya çalışıyorlar. Selim ve Çaça iyi insanlar olsalar bile masumiyetlerini her an kaybedebilecekleri tehlikeli yerlerde bulunuyorlar. Her şeyden önce bir ihaleye fesat karıştırıyorlar. Ve bunu hak olarak görebiliyorlar ya da sen azından ahlaki bir sorun olarak görmeyebiliyorlar. Zaten döngü, sisteme dahil olmayı uzun süre önce kabul etmeleriyle başlıyor. Değer üretmiyorlar, bir sistem hatasından besleniyorlar ama iyi insanlar. Ruh hali için var olmak, yok olmamak diyebiliriz.

TANIL BORA Hem enformel kesimin kendi içinde, hem formel/legal/nizami kesimde, hem de bunlar arasındaki geçişlerle, halka halka sosyal ve sınıfsal hiyerarşilerin varlığını hatırlatıyor bize film. Bu geçişler ve halkalar, 'net' sınıf aidiyetlerinin oluşmasında

bir engel değil mi? 'İngiliz usulü' açık seçik sınıf kimliklerinden bahsetmiyorum illâ; gayet basit, ortak noktaları görmekten, 'altta' olmanın ortak bilincinden söz ediyorum. . .

MEHMET BAHADIR ER Bu bahsettiğiniz bilinç tanımlamasını anlamak zor bir iş. Sordüğünüz soruyu yazılı olarak tekrar okurken bile ne kadar zor olduğunu görebilirsiniz. İlgüdüsel olarak hemen her insan sınıf ve aidiyetlik bilincini hisseder, bu durumu anlar fakat farklı şekillerde tanımlar. Başka başka isimler verir. Yaptığı tanım derinlemesine ve ahlaki temellere dayanmıyorsa da çıkarımları da doğru olmaz. Selim, Çaçı ve Reis de kendi pozisyonlarında görece bir işçi dayanışması oluşturuyorlar. Bu karakterlerin çapı ve pozisyonları da böyle bir dayanışma biçimi oluşturuyor. Hayatta akademik tanımlamalara pek yer olmadığını düşünüyorum.

TANIL BORA Tabii ama zaten ben de o 'akademik' dediğiniz hazırlop 'net' kavramların hayata oturmadığından söz ediyordum. Merak ettiğim, Çaçı ve Reis'in ötesinde, filmin ötesinde, onların gerçek dünyasında, o semtlerde, alttaki insanlar arasındaki hiyerarşilerin ve dayanışma ilişkilerinin durumuna dair gözlemlerinizi... Gidişata dair kestirimleriniz... "Herkes kendi başına ve tanrı herkese karşı" gibi bir dağılıp saçılma eğilimi var mı, ne kadar var? Yeni cemaat biçimleri oluşuyor mu? Alttakileri en fazla çeken "biz" ve "onlar/ötekiler" tanımları neler oluyor?

MEHMET BAHADIR ER Dernek lokal cemaat cemiyet dayanışması mahalli yapının devam ettiği yerlerde her zaman güçlü bir şekilde varlığını sürdürür. Bir dağılıma olduğunu görmüyorum, hatta bazen politik anlamda biçimsiz yakınlaşmalar oluyor. Tabii herkes varlığını sürdürmeye çalışıyor, onlar gelir geçer. Bizde en temel dayanışma "bir arkadaşın arkadaşı, bir akrabanın yanı" gibi kavramlar birçok sorunu çözmeye hâlâ yarıyor. Tabii ki herkes kendi "öteki"sini tanımlıyor ama bir ayrışma yok. Zaten nereye ayrışıyorsunuz? Türkiye koloni toplumu değil. Bu insanların göbeği madden manen beraber kesilmiş. En fazla itişir dururuz.

ÖZGÜR GÖKMEN Çaçı'nın halleri mahallenin diğer sakinlerinden farklı. Arabanın filmini yenileme bahanesiyle cenazeye katılmıyor. Lokaldeki mevlitte Fatıha okunurken Selim kendisini dürtene dek kağıt karıyor. Asker uğurlamasında iki oynadıktan sonra coşkulu kalabalığın içinden sıyrılıp fiyakalı arabayı incelemeye başlıyor. Bunlar sadece Çaçı'nın deli dolu fitratıyla, gelgitli ruh haliyle alakalı değil sanki. Çaçı'nın mahallenin sıradanlaşmış milliyetçi ritüellerinden uzak durmasını, en azından bunlara kayıtsız kalmasını etnik kökeniyle mi açıklayacağız?

MEHMET BAHADIR ER Çaçı karakteri maneviyat ve milliyetçilik kavramlarına diğerleri kadar yakın değil. Ama arkadaşlarını seviyor, bu sebeple de ortamda bulunup fazla da içine girmiyor. Bozkurt değil ama ayrılıkçı da değil. Şahsına münhasır bir insan. Etnik kökenden ziyade karakteriyle açıklamak daha doğru olur. Etnik kökeniyle hareket ettirsek, karakter değil tip olur. Çaçı bence çok renkli bir karakter.

ÖZGÜR GÖKMEN Aynı minvalde, Çeliklepe-Gültepe-Seyrantepe hattında sosyal bir vaka olarak cereyan eden asker uğurlamaları, farklı yerlerden geçerek bir araya gelmiş ma-

hale delikanlılarının ruhlarına sinmiş milliyetçilik, o delikanlıların erkeklik gösterileri, Reis'in bu uğurlamalardaki ya da mesela komiser üzerinden devletle kurulan ilişki-deki aracılık rolü çok gerçekçi. TANIL BORA Polisin kudreti ve polisle ilişkiler ayrıca dikkate değer. 'Polis' deyince herkes duruyor. 'Büyük' mafya ve büyük işadamları durmayabilir, durmaz tabii, ama gariban takımı ve küçük-orta boy kudret sahipleri, hep polisi 'tanıyor', sayıyor. Reis'le polis arasında zaten gayet sıkı fıkı bir alış veriş var, neredeyse kurumlaşmış bir ilişki. Polisin 'aşağıdakiler' nezdindeki ürpertisi; hem biraz güce tapma, hem korku. . . Siz nasıl düşünürsünüz?

MEHMET BAHADIR ER Böyle bir saygı-sevgi-korku ilişkisi var. Ama kavramları çok keskin algılıyorsunuz. Tanımlamalarınız da bu manada filmin geçtiği semtlerdekine pek uymuyor. Burada belirsiz bir grilik de var. Evet polis bu çevrede makbul bir kavram. Devletle doğrudan temas edilen sayılı ortamdan birisi. Zaten karakterlerin içinde buldukları ortam da her daim yasaları zorlamayı gerektirdiği için polisle bu tip ilişkiler daha yaygın hale geliyor. Filmdeki polisin de "ben gücüm" gibi bir tavrı yok, onlar da durumu idare etmeye çalışıyor. Polis gençlerle çok yüz göz olmadan, içeriden durumu kontrol edebilecekleri Reis gibi bir karakterle daha yakın oluyorlar. Asker uğurlama vs de arkadaşları için bir eğlence ve sosyal ortam olarak algılanıyor. Bu çevredeki insanlar her gün sosyal ortamlara girip çıkmıyorlar. Bunu bir eğlence biçimi olarak görüyorlar. Ben sokaklarda gördüğümü özgün doğrularıyla kurmaca içine almam gerektiğini düşünerek bu konulara yorum katmıyorum.

ÖZGÜR GÖKMEN Hikâyede her bir karakterin kendi pozisyonunu savunmak, haklı ve meşru göstermek için söyledikleri kötülüğü sıradanlaştırmıyor mu? Güvenlikçi Sait'in söylediklerini —sokakta iyi ve kötü değil, ekmek var— örnek vereyim. Bir de Usta ile Selim arasındaki ilişkiyi belirleyen racon. Kara köpeklerin havladığı gece ikisi arasında inşaatta geçen konuşmayı düşünelim. Racon, çocukların düştüğü kafesin bizzat kendisi değil mi?

MEHMET BAHADIR ER Doğrudur. Filmde anlatılan hikâyelerin düğümlendiği yerden böyle bir sonuç çıkartılabilir. İhtiyaçlar ve hırslar kafa kafaya geldiğinde tatsız sonuçlar ortaya çıkıyor. Keskin anlarda herkesin geriye dönük mazeretleri vardır. Gerçeklik ve tarafsızlık sinemada önemli kavramlar. Biz bu kavramalara sadık kalarak, özünde tatsız konuları didaktik olmayan, hareketli ve eğlenceli bir film yapısında işledik. Filmdeki Selim ve Çaça karakterleri hatalarıyla da sevicecek karakterler. Bu da yaşanan dramı anlamamızda ve hissetmemizde bize yardımcı oluyor. Selim ve Çaça'nın tercihleri bir derede yüzmek gibidir, dereye girmeyi kabullendikten sonra ama hızlı ama yavaş ama isteyerek ama direnerek o kanalda akmak bir mecburiyettir. Biz de *Kara Köpekler Havlarken*'de bu dereyi ve derede akanları anlattık.